

מה גורם להורים להיות מעורבים יותר בפעילות המקוונת של ילדם?**רוני טוטיאן**

המכללה האקדמית גליל מערבי

RonyT@wgalil.ac.il**שני רוזנגרטן**

המכללה האקדמית גליל מערבי

Shanirozen98@gmail.com**יהודה פלד**

המכללה האקדמית גליל מערבי

YehudaP@wgalil.ac.il**מאיה קלמן-הלוי**

המכללה האקדמית גליל מערבי

MayaH@wgalil.ac.il**What Drives Parents to Be More Involved in their Child's Online Activities?****Shani Rosengarten**

Western Galilee College

Shanirozen98@gmail.com**Rony Tutian**

Western Galilee College

RonyT@wgalil.ac.il**Maya Kalman-Halevi**

Western Galilee College

MayaH@wgalil.ac.il**Yehuda Peled**

Western Galilee College

YehudaP@wgalil.ac.il**Abstract**

In recent years, information has been accumulating from various sources around the world and in Israel, indicating a continuous increase in children's accessibility to smartphones. The use of these devices, which enable access to the Internet, leads to a continuous increase in children's exposure to various dangers arising from surfing the Internet, as well as challenges regarding the role of parents and their digital skills. Hence, the research question arises as to whether a parent's general involvement in the child's life predicts his involvement in his child's network life, and whether there are other variables that explain this involvement. The study involved 153 parents of children aged 8-18, who responded to the EU Kids Online questionnaire. The study findings show that the more a parent is involved in a child's life and reports higher digital skills, the higher his or her involvement in child's network life. Also, parental involvement in the child's network life was found to be higher among parents of girls and of younger children and was negatively correlated with the child's exposure to cyberbullying.

Keywords: Social network, digital skills, parent's general involvement, child's network life.

תקציר

בשנים האחרונות מצטבר מידע ממקורות שונים בעולם ובארץ, המעיד על עליה מתמשכת בנגישות ילדים לסמארטפונים. השימוש במכשירים אלה המאפשרים גישה לאינטרנט, מוביל לעלייה מתמשכת בחשיפה של ילדים לסכנות שונות, שמקורן בגלישה ברשת וכן לאתגרים באשר לתפקיד ההורים ומיומנויותיהם הדיגיטליות. מכאן, עולה שאלת המחקר האם מעורבות כללית של ההורה בחיי הילד מנבאת את מעורבותו בחיי הרשת של ילדו, והאם ישנם משתנים נוספים המסבירים מעורבות זו. במחקר השתתפו 153 הורים לילדים בגילאי 8-18, אשר השיבו על שאלון EU Kids מקוון. מתוך ממצאי המחקר עולה כי ככל שהורה מעורב יותר בחיי הילד ומדווח על מיומנויות דיגיטליות גבוהות יותר, כך מעורבותו בחיי הרשת של ילדו גבוהה יותר. כמו כן,

מעורבות ההורה בחיי הרשת של הילד נמצאה גבוהה יותר בקרב הורים לבנות וילדים צעירים יותר ונמצאת במתאם שלילי עם חשיפת הילד לפוגענות ברשת.

מילות מפתח: רשת חברתית, מיומנויות דיגיטליות, מעורבות הורים כללית, חיי הרשת של הילד.

סקירת ספרות

מעורבות הורים

מעורבות הורים מוגדרת כרמת ההשתתפות הפעילה של ההורה בחינוך ילדיו (Liu et al., 2020). למעורבות הורים חשיבות והשפעה רבה במגוון היבטים בחיי הילד ויש לראות את מעורבותם כתהליך מתמשך מהילדות עד הבגרות (Durisic & Bunijevac, 2017). הדינאמיקה התוך-אישית והבין-אישית במרחב הפיזי אינה זהה לזו הקיימת במרחב הדיגיטלי. לפיכך, התנהלות מיטבית של ההורה במציאות זו דורשת פיתוח מודעות וכלים ייחודים המותאמים לשלבים ההתפתחותיים של הילד (Chandrima et al., 2020). בתקופה זו בה מתרחשים שינויים רבים ומהירים בטכנולוגיה, הפערים בין המבוגרים לצעירים גדלים ויוצרים שינויים בהורות וביחסי הורים-ילדים (Glatz et al., 2018). הפערים הללו מעלים שאלות באשר למידת המעורבות ההורית בחיי הרשת של ילדם.

מעורבות הורים בחיי הרשת של ילדם

במהלך שלושת העשורים האחרונים, השימוש ברשת ובטכנולוגיות דיגיטליות הפך להיות חלק מרכזי בחייהם של ילדים ובני נוער (Martin-Criado et al., 2021) ומשפיע באופן ניכר על מרבית תחומי החיים, בין היתר על הדרך שבה בני האדם מתקשרים, צורכים מידע ומנהלים את פעילות היומיום (Shin & Kang, 2016). למעורבותם, העדפותיהם ואמונותיהם של ההורים כלפי הרשת החברתית יש השפעה ישירה על איכות וכמות המדיה הדיגיטלית שצורכים ילדיהם (Papadakis et al., 2019).

על פי מחקרם של סמאהל ועמיתיו (Smahel et al., 2020), ילדים מדווחים כי ההורים הם המקור העיקרי לעזרה ותמיכה רגשית בעולם הדיגיטלי. זאת ועוד, מחצית מהילדים דיווחו שהוריהם עוזרים להם לפעמים בהתמודדות ברשת. ככל שההורים פחות מעורבים ומפקחים על השימוש שילדיהם עושים ברשת, כך גדל הסיכוי שהילד שלהם יהיה חשוף לפגיעה ברשת (Lozano-Blasco et al., 2020). הורים רבים עשויים לחוש צורך להרחיב את אוריינותם ומיומנויותיהם הדיגיטליות כדי לתמוך בחינוך ילדיהם במציאות חדשה זו, בה הרשת החברתית תופסת מקום מרכזי בחייו של הדור הצעיר (Musgrove, at al., 2021). היות וילדים (בעיקר בגילאים צעירים) נחשבים ככאלו שאין בידם את היכולת הקוגניטיבית והנפשית להבין את מורכבות השימוש ברשת ולהתמודד עם הסכנות הקיימות בה, התייחסותם לרשת החברתית כמקום בטוח עלולה לחשוף אותם יותר לפגיעה ברשת (Martin-Criado et al., 2021) מכאן, שיערנו כי יימצא הבדל במעורבות הורים בחיי הרשת של ילדו, בהתייחס לגיל הילד. כמו כן, נמצא כי בנות מקבלות יותר הכוונה וליווי ברשת החברתית מצד הוריהם לעומת בנים (Livingstone et al., 2017). לפיכך שיערנו כי המעורבות ההורית תהיה רבה יותר כלפי בנות בעקבות זאת, עולה שאלת המחקר האם מעורבות כללית של ההורה בחיי הילד מנבאת את מעורבותו בחיי הרשת של ילדו והאם ישנם משתנים נוספים המסבירים מעורבות זו. באופן ספציפי שיערנו כי ככל שהורה מעורב יותר בחיי הילד, כך הוא יעיד על מעורבות גבוהה יותר בחיי הרשת של ילדו. בנוסף, שיערנו כי ככל שלהורה יש יותר מיומנויות דיגיטליות, כך הוא יהיה מעורב יותר בחיי הרשת של ילדו. על סמך הנאמר עד כה שיערנו כי ככל שהורה מעורב יותר בחיי הרשת של ילדו, כך הילד יחווה פחות פוגענות ברשת.

שיטת המחקר

אוכלוסייה

אוכלוסיית המחקר כללה 153 הורים לילדים בגילאי 18-8 בישראל. מתוכם 43 אבות (28.1%) ו-110 אימהות (71.9%). ממוצע גילם הוא 49.79 (סטיית תקן 5.39). חלקם הגדול יהודים (88.9%) והשאר מוסלמים, נוצרים ודרוזים (1.3%, 2.6%, 7.2%). 28.8% מההורים דיווחו כי יש להם השכלה תיכונית, 45.8% בעלי תואר ראשון, 24.2% בעלי תואר שני ו-1.3% בעלי תואר שלישי. 47.7% מהילדים הם בנים ו-52.3% הן בנות. ממוצע גילם הוא 12.95 (סטיית תקן 2.38). 37.3% מהילדים הם הבכורים במשפחה, 24.2% הם האמצעיים ו-38.6% הם הצעירים במשפחתם.

כלי המחקר

במסגרת המחקר נעשה שימוש בשאלון אנונימי מקוון המופנה להורים שמתורגם מתוך EU Kids של סמאהל ועמיתיו (Smahel et al., 2020). סולם התשובות בשאלון היה בן 5 דרגות בסגנון Likert. החלק הראשון התייחס למעורבות ההורה בחיי הילד. לדוגמא: "כללי ההתנהגות של ילדי נקבעים בדרך של משא ומתן והסכמה משותפת עם הילד". מהימנות חלק זה בשאלון נבחנה בשיטה של עקיבות פנימית והייתה $\alpha=0.73$ עבור 8 פריטים. החלק השני התייחס למעורבות ההורה בחיי הרשת של ילד. לדוגמא: "אני מודע לרמת החשיפה של ילדי לתכנים אלימים ברשת". מהימנות חלק זה בשאלון נבחנה בשיטה של עקיבות פנימית והייתה $\alpha=0.91$ עבור 10 פריטים. החלק השלישי התייחס למיומנויות הדיגיטליות של ההורה ברשת. לדוגמא: "מהי תדירות העבודה במחשב ובתוכנות שונות". מהימנות חלק זה בשאלון נבחנה בשיטה של עקיבות פנימית והייתה $\alpha=0.68$ עבור 7 פריטים. החלק הרביעי התייחס לעמדות ההורה ביחס לחשיפת ילדו לפגיעה ברשת. לדוגמא: "הילד שלי נפגע מבריאות ברשת". מהימנות חלק זה בשאלון נבחנה בשיטה של עקיבות פנימית והייתה $a=0.77$ עבור 4 פריטים.

הליך המחקר

שאלונים מקוונים נשלחו להורים באמצעות רשתות חברתיות. ההורים שהשתתפו נדגמו בדגימת נוחות (דגימה לא הסתברותית), כל ההורים השתתפו במחקר מרצונם החופשי והובטחה להם אנונימיות מוחלטת במילוי השאלון.

ממצאים

לפי השערת המחקר ראשונה, ככל שהורה מעורב יותר בחיי הילד, כך הוא יעיד על מעורבות גבוהה יותר בחיי הרשת של ילדו.

טבלה 1. מתאם פירסון בין מעורבות ההורה בחיי הרשת של הילד לבין משתני המחקר ($N=153$)

משתני המחקר	מעורבות ההורה בחיי הילד	מיומנויות דיגיטליות של ההורה	חשיפת הילד לפגיעה ברשת
מעורבות ההורה בחיי הרשת של ילדו	.39**	.20*	-.29**

* $p < .05$, ** $p < .001$

המתאמים בטבלה 1 מלמדים כי בהתאם להשערה, נמצא מתאם חיובי בין מעורבות ההורה בחיי הילד לבין מעורבות ההורה בחיי הרשת של ילדו. לפי השערת המחקר השנייה, ככל שלהורה יש יותר מיומנויות דיגיטליות, כך הוא יהיה מעורב יותר בחיי הרשת בקרב. בהתאם להשערה זו, נמצא מתאם חיובי בין המיומנויות הדיגיטליות של ההורה ברשת לבין מעורבותו בחיי הרשת של ילדו. לפי השערת המחקר השלישית, ככל שהורה מעורב יותר בחיי הרשת של ילדו, כך הילד יחווה פחות פוגענות ברשת. בהתאם להשערה, נמצא מתאם שלילי בין מעורבות ההורה בחיי הרשת של הילד לבין חשיפת הילד לפגיעה ברשת.

על מנת לבדוק אילו משתנים מנבאים את מעורבות ההורים בחיי הרשת של הילד, נערך ניתוח רגרסיה מרובה בצעדים כפויים. המשתנים שנבדקו הם: גיל הילד, מגדר הילד, מעורבות ההורים בחיי הילד ומיומנויות דיגיטליות של הוריו. מניתוח הרגרסיה עולה כי ניתן להסביר את מעורבות ההורים בחיי הרשת של הילד על סמך ארבעת המשתנים לעיל ($F(4,148)=13.6, p<.001$). המשתנים המנבאים הסבירו 27% מהשונות של מעורבות ההורים בחיי הרשת של הילד. טבלה 2 מציגה את ממצאי הרגרסיה:

טבלה 2. רגרסיה מרובה בצעדים כפויים לניבוי מעורבות ההורים בחיי הרשת של הילד (N=153)

מודל	משתנה מנבא	β	p
1	גיל הילד	-.21	0.008
	מגדר הילד	.21	0.006
	סיכום המודל: $F(2, 150) = 8.32, p < .001; R^2 = .10$		
2	גיל הילד	2-.2	0.002
	מגדר הילד	.17	0.020
	מעורבות הורים בחיי הילד	.38	0.000
סיכום המודל: $F(3, 149) = 16.03, p < .001; R^2 = .24$			
3	גיל הילד	2-.2	0.002
	מגדר הילד	4.1	0.05
	מעורבות הורים בחיי הילד	.36	0.000
	מיומנויות דיגיטליות	.16	0.003
סיכום המודל: $F(4, 148) = 13.60, p < .001; R^2 = .27$			

ניתן לראות בטבלה 2 בצעד הראשון של הרגרסיה כי ככל שגיל הילד עולה, מעורבות ההורים בחיי הרשת של ילדם יורדת. בנוסף, מעורבות ההורים בחיי הרשת אצל בנות גבוהה יותר. 10% מהשונות מוסברים על ידי הגיל והמגדר של הילד. כאשר מוסיפים בצעד השני את המעורבות הכללית של ההורים בחיי הילד, 14% מתווספים לשונות המוסברת. בצעד השלישי, מיומנויות דיגיטליות של ההורה מוסיפות 3% לשונות המוסברת.

דיון

מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון אילו משתנים יכולים להסביר מעורבות הורים בחיי הרשת של ילדם. מממצאי המחקר עולה כי השערות המחקר אוששו.

נמצא קשר חיובי בין מעורבות ההורה בחיי הילד לבין מעורבות ההורה בחיי הרשת של ילדו. כלומר, הורים שמעורבותם בחיי הילד גבוהה, נוטים גם להיות מעורבים יותר בחיי הרשת של ילדם. בשל התפשטות נגיף הקורונה, בתי הספר נסגרו על מנת להבטיח מרחק חברתי ולמזער את השפעות המגפה, דבר שהגדיל את החשיבות של מעורבות ההורים בחיי הרשת של הילד (Qasim et al., 2021). זאת ועוד, ככל שהשימוש ברשת הופך לנפוץ יותר בקרב ילדים, הורים מנסים להגדיל את ההזדמנויות המקוונות של ילדיהם תוך מזעור הסיכונים המקוונים (Livingstone et al., 2017), ומעורבותם ברשת תורמת להצלחה בסביבה הווירטואלית בקרב הילדים (Qasim et al., 2021). יחד עם זאת, נראה כי לא כל הורה שמדווח על מעורבות בחיי הילד, אכן גם מעורב בחיי הרשת של ילדו.

בהמשך לכך, עלתה השערת מחקר נוספת ולפיה קיים קשר חיובי בין המיומנויות הדיגיטליות של ההורה ברשת לבין מעורבותו בחיי הרשת של ילדו. מממצאי המחקר עולה כי גם השערה זו אוששה. נמצא קשר חיובי מובהק בין המיומנויות הדיגיטליות של ההורה לבין מעורבותו בחיי הרשת של ילדו. קשר זה נמצא גם מעבר למעורבות הכללית של ההורה בחיי הילד. ממצא זה נתמך על ידי התפישה כי על מנת שהורה יהיה שותף יותר בחיי הרשת של ילדיו, הוא צריך להיות בעל מיומנויות דיגיטליות (Vandebosch & Van Cleemput, 2009). כמו כן, נראה כי הורים בעלי רמות גבוהות יותר של מיומנויות דיגיטליות, מעודדים את ילדם לשימוש בטוח ברשת החברתית. על ההורה להתמצא ככל הניתן ברשת החברתית, כדי להבין ולבקר מה הילד שלו עושה ברשת (Smahel et al., 2020). במחקרם של גלטז ועמיתיו (Glatz et al., 2018), נמצא כי ככל שההורים האמינו יותר ביכולתם להשפיע על ילדם, כך הם האמינו יותר שיש להם את המיומנויות הדיגיטליות הנדרשות ונטו לתווך יותר לילדיהם את הרשת החברתית. מחקר שנערך ביוון (Papadakis et al., 2019) בדק את תפיסת ההורים בנוגע לשימוש של ילדיהם במדיה הדיגיטלית בבית ובבית הספר, ומצא כי לרוב ההורים יש עמדות חיוביות כלפי השימוש בטכנולוגיה. הורים רוצים לתמוך בלמידת ילדיהם ולספק להם סביבת למידה ביתית עשירה. הורים מבוגרים ופחות משכילים מתקשים להסתגל להתקדמות הטכנולוגית, ולכן אינם יכולים לנצל ביעילות את

היתרונות שיש להתקדמות זו עבור ילדיהם. מאידך, נראה כי הורים צעירים יותר או הורים בעלי רמת השכלה גבוהה מסתגלים ביתר קלות לתנאים החדשים ושואפים לפתח סביבת למידה טובה יותר בבית. השערת המחקר השלישית גרסה כי ימצא קשר שלילי בין מעורבות ההורה בחיי הרשת של ילדו, לבין חשיפת ילדו לפגיעות ברשת. גם השערה זו אוששה. ככל שההורה מודע יותר, מעורב יותר ויודע מהם התכנים בהם משתמש ילדו, כך הוא יכול לכוון יותר את הילד על מנת להקטין ואף למנוע פגיעה ברשת (Vandebosch & Van Cleemput, 2009). לאור זאת, ההורים צריכים להתנהל בעקביות מול השימוש של ילדיהם ברשת החברתית, במטרה למנוע או לצמצם פגיעה אצל ילדם (Yusuf et al., 2020).

בנוסף, במחקר הנוכחי נמצא כי מעורבות ההורה בחיי הרשת של הילד נמצאה גבוהה יותר בקרב הורים לילדים צעירים יותר הורים לבנות. ייתכן כי הורים מרגישים צורך רב יותר לשמור ולגונן על ילדים צעירים ועל בנות או לחילופין ייתכן כי ילדים צעירים ובנות מאפשרים יותר את מעורבות ההורה ביחס לילדים בוגרים יותר או ביחס לבנים.

למרות המאמצים שהושקעו על מנת שהמחקר יתבצע כהלכה נמצאו מגבלות הבאות: שאלוני המחקר הועברו כשאלונים מקוונים להורי הילדים בתקופת הקורונה. כתוצאה מכך, הורים עם מיומנויות דיגיטליות נמוכות, לא השתתפו במחקר. מגבלה נוספת הינה שבמחקר השתתפו הורים בלבד, ללא השתתפות של ילדיהם.

מסקנות

מעורבות הורים בחיי ילדיהם בכלל ומעורבותם בחיי הרשת בפרט, חשובים עד מאוד בתקופה הנוכחית בה מכשירים סלולריים ובאמצעותם גלישה באינטרנט הם חלק בלתי נפרד משגרת הילדים. המחקר הנוכחי מצטרף למחקר קודם, המצביע על חשיבות המעורבות בהפחתת סיכונים, סכנות ופגיעות ילדים ברשת. החידוש במחקר זה הוא כי לא כל הורה שמדווח על מעורבות בחיי ילדו, מעורב גם בחיי הרשת של ילדו. המחקר הנוכחי מלמד אותנו כי מעבר למעורבות בסיסית בחיי ילדו של הילד, מיומנויות דיגיטליות בהן מחזיק ההורה ינבאו מעורבות בחיי הרשת. על כן, בעבודה טיפולית ובהדרכת הורים חשוב להעלות בפני ההורים את חשיבותה של מעורבות הורית בכלל ומעורבות בחיי הרשת בפרט, כמו גם לתת כלים כיצד ניתן ליישם זאת. בנוסף לכך, יש מקום לשלב הרצאות בקרב הורים אודות ידע ומיומנויות דיגיטליות, על מנת שהם ירגישו בטוחים ומאמינים ביכולתם לממש את רצונם להיות מעורבים גם בתחום חשוב ומשמעותי זה של חיי הרשת. המחקר רלוונטי בעיקר בעידן הנוכחי, בו הפערים בין ההורה לילד גדלים וניתן לראות חילוף תפקידים בו ההורה זקוק לעיתים תכופות יותר לעזרה ותיווך מילדו על מנת להשתלב ולהתמצא ברשתות החברתיות.

מקורות

- Chandrima, R. M., Kircaburun, K., Kabir, H., Riaz, B.K., Kuss, D. J., Girffiths, M. D., & Mamun, M. A. (2020). Adolescent problematic internet use and parental mediation: A Bangladeshi structured interview study. *Addictive Behaviors Reports*, 12, 100–288.
- Duriscic, M., & Bunijevac, M. (2017). Parental involvement as important factor for successful education. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 7(3), 137–153.
- Glatz, T., Crowe, E., & Buchanan, C.M. (2018). Internet-specific parental self-efficacy: Developmental differences and links to internet-specific mediation. *Computers in human behavior*, 84, 8–17.
- Liu, Y., Sulaimani, M.F., & Henning, J. E. (2020). The significance of parental involvement in the development in infancy. *Journal of Educational Research and Practice*, 10(1), 11.
- Livingston, S., Olafsson, K., Helsper, E. J., Lupianez-Villanueva, F., Veltri, G. A., & Folkvord, F. (2017). Maximizing opportunities and minimizing risks for children online: The role of digital skills in emerging strategies of parental mediation. *Journal of communication*, 67(1), 82–105.
- Lozano-Blasco, R., Cortes-Pascual, A., & Latorre-Martinez, P. (2020). Being a cyber victim and a cyberbully – The duality of cyberbullying: A meta-analysis, *Computers in human Behavior*, 106–444.
- Martin-Criado, J.M., Casas, J.A., & Ortega-Ruiz, R. (2021). Parental Supervision: Predictive Variables of Positive involvement in Cyberbullying Prevention. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(4), 1562–1574.
- Musgrove, A., Powers, J., Willems, P., & Gonzalez-DeHass, A. (2021). Supporting All Parents' Involvement in K-12 Online Learning. *In Society for information Technology & Teacher Education International Conference* (384–387). Association for the Advancement of Computing in Education (AACE).

- Papadakis, S., Zarais, N., Kalogiannakis, M. (2019). Parental involvement and attitudes towards young Greek children's mobile usage. *International Journal of Child-Computer Interaction*, 22, 100-144.
- Qasim, M., Saleem, A., & Hafeez, M. (2021). Parental involvement in online learning and academic achievements of their children under COVID-19 conditions. *Pakistan Social Sciences Review*, 5(4), 1-14.
- Shin, W., & Kang, H. (2016). Adolescents' privacy concerns and information disclosure online: The role of parents and the internet. *Computers in Human Behavior*, 54, 114-123.
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Olafsson, K., Livingstone, S., and Hasebrink, U. (2020) EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries. EU Kids Online.
- Vandebosch, H., & Van Cleemput, K. (2009). Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New media & society*, 11 (8), 1349-1371.
- Wahlund, T., Walhem, M., Serlachius, E., & Engberg, H. (2021). Experiences of online exposure-based treatment with parental support for teenagers with excessive worry. *The Cognitive Behavior Therapist*, 14, 1-13.
- Yusuf, M., Witro, D., Diana, R., Santosa, T. A., Alfikri, A. A., & Jalwis, J. (2020). Digital Parenting to Children Using the Internet. *Pedagogic Journal of Islamic Elementary School*, 3(1), 1-14.